

استقلال در مدیریت

مقوله " توسعه " در معنای عام کلمه برای اندیشمندان و کارشناسان، چه در کشورهای پیشرفته اقتصادی، و چه در ممالک عقب نگه داشته شده، مطلبی بحث انگیز و جذاب است، اما مباحث دانش توسعه در نظر برده‌ها اصطلاح جهان‌سومی، تنها یک موضوع تحقیقی دانشگاهی نیست، بلکه مظهر آرزوهای، امیدها و آمال‌هایی است که به کمک آن می‌توان آینده بهتری برای جامعه تدارک دید و مقصودی است که با دستیابی به آن می‌توان بسیاری از مشکلات را حل کرد.

درست است که بدون توجه به عواملی از قبیل نظام غیر عادلانه اقتصادی بین‌المللی، بقایای نفوذ استعمار در کشورهای استقلال یافته (در نیمه دوم قرن حاضر)، کمبود منابع اقتصادی، فقر فرهنگی و بافت سنتی جوامع و ... نمی‌توان ناگامیهای جهان سوم را توضیح داد، لکن در این ناگامیها نباید سهم عمده فرایندی به نام " تصمیم‌گیری " را از نظر دور داشت، چرا که تاریخ بعضی از کشورهای که از نظر اقتصادی توسعه یافته‌اند مانند ژاپن، کره جنوبی و ... نشان می‌دهد که تصمیماتی بجا و حساب شده، در فرازونشیب توسعه آنها، تاثیر زیادی داشته است. به همین دلیل برخی از صاحب نظران می‌گویند مدیریت عبارت است از " فرایند تصمیم‌گیری " و تصمیم " توقف برای جستجوی بیشتر " یا " فرایند بررسی و گزینش یک بدیل از میان مجموع تبدیلیهای مختلف

می باشد " همچنین آنان بر این باورند که یک تصمیم خوب آن است که نود درصد ارکانش بر اطلاعات و درمورد آن بر قضاوت، بینش و درایت مدیر، استوار باشد. منظور ایشان از اطلاعات، واقعیتهای " شکل یافته " یا " ارزیابی شده‌ای " است که فرد در هنگام تصمیم‌گیری آنها را در " کمیت و کیفیت " اندیشه و راه‌حل جویی خود دخالت می‌دهد، اما باید دانست که " اطلاعات " به عنوان یک واقعیت، دارای ارزش نسبی است زیرا ممکن است برای تصمیم‌گیرنده " الف " در یک موقعیت خاص، موضوعی به عنوان " اطلاعات " محسوب شود و برای تصمیم‌گیرنده " ب " همان موضوع، امر قابل توجهی تلقی نگردد.

سخن کوتاه اینکه دانش مدیریت به عنوان علمی که امروز در رقم زدن سرنوشت بشریت نقش مهمی دارد، چیزی جز " فرایندی از تصمیم‌گیریها " نیست. تصمیم‌گیری در قلمروهای گوناگون فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و ... و نیز روابط متقابلی که بین این قلمروها موجود است.

پیدا است که " سبک مدیریت " هر مدیری را چگونگی تصمیم‌گیری و نوع تصمیمهای او مشخص می‌کند و از آنجایی که هر تصمیم‌گیری خود مبتنی بر نوع و چگونگی اطلاعاتی است که به مدیر می‌رسد، نظامهای اطلاعاتی مدیریت و ماهیت آنها، به عنوان حیاتی‌ترین موضوع در امر مدیریت رخ می‌نمایانند، مثلاً " اگر مدیری در بخش‌هایی از کار خود دچار نوعی " بی‌اطلاعی " باشد، آنچه را که کما نالهای اطلاعاتی برای او فراهم می‌آورد، در تصمیم‌گیری، نقش " تعیین‌کنندگی و خط‌دهندگی " می‌یابد، و در غیر این صورت، اطلاعات برای مدیر " روشنگر حوزه تصمیم " خواهد بود، نه جهت‌دهنده و تعیین‌کننده.

بنابراین استقلال عملی در قلمرو حوزه مدیریتی ناشی از " تصمیمهای مستقل " است، پس استقلال در هیچ قلمرو مدیریتی، بدون استقلال در تصمیم‌گیری امکان‌پذیر نیست. به طور کلی می‌توان گفت مستقل زیستن و استقلال داشتن در هر زمینه‌ای، زاییده تصمیم‌گیریهای مستقل است، اگر مدیری در اخذ تصمیم بیش از اندازه به مشاوره‌ها و عوامل ستادی متکی باشد مستقل نخواهد

بود، حتی برای مدیری که پس از ارزیابی اطلاعات، استراتژی تدافعی یا تهاجمی را انتخاب می‌کند، باید روشن باشد که تا چه اندازه تحت تاثیر مجموعه اطلاعات دیگران قرار دارد. به همین دلیل کیفیت برنامه‌ریزی یک مدیر، با استقلال او در تصمیم‌گیری ارتباط مستقیم دارد.

پیرامون ماهیت تصمیم‌گیری و انواع تصمیمات در منابع مدیریتی، سخنان فراوانی وجود دارد، اما به‌طور کلی می‌توان گفت که تصمیم‌گیری یا براساس اطلاعات پیشین، یا براساس تجسم و طراحی وضع مطلوب در آینده یا ترکیبی از هر دو است. در جهان کنونی «البنا» تصمیم‌گیریهایی برخاسته از دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات ناشی از رخدادها گذشته است، و در واقع در این نوع تصمیم‌گیری «حال» همیشه دنباله بدون چون و چرای «گذشته» است، و آینده نیز برآورد محاسبه‌گرایانه عقل آدمی است که ادامه منطقی اوضاع کنونی خواهد بود. این نوع نگرش برخاسته از اصالت عقل و تحلیل‌های خرد محاسبه‌گراست، در حالی که در بینش ما و اگراییان شرقیان - با اعتقاد به جریانهای مافوق حاکم بر سرنوشت فرد و جامعه (نظام اسباب و علل تکوین در زبان فلسفه و در زبان قرآن کریم سنتهای الهی) - فقط خرد آدمی آینده را رقم نمی‌زند، و بر همین اساس همواره شرقیان (و برای مسلمانان اعتقاد به قضا و قدر در مفهوم قرآنی نه عامیانه) نظام ماورایی عالم را در تغییر تصمیمها و نتایج این تصمیم‌گیریهادارای تاثیر می‌دانند و بنابراین از ابهامات و تنگناهایی که در اثر نارسایی اسباب و علل مادی پدید می‌آید، دچار هراس نمی‌شوند و به عوامل معنوی موثر در فرایند جهان چشم می‌دوزند (البته پیداست که این نکته برخلاف بسیاری از تحریفها، نفی‌کننده تلاشها و کوششهای بشری نیست)، اما غربیان با تاکید بر «کمی‌کردن تصمیمها» برای باورند که می‌توان از حصول نتایجی در آینده اطمینان حاصل کرد و همین نکته باعث اعتقاد آنها به «قطعیت آینده» است، اگرچه ایشان به وجود وضعیتی به نام «عدم اطمینان» نیز اعتقاد دارند ولی آن را نیز ناشی از کمبود اطلاعات در مورد آن اوضاع می‌دانند نه چیز دیگر.

* * *

رخدادهای اخیر جهانی، خط بطلانی بر پیش‌بینیهای نظریه پردازان غربی کشید. آنچه که اکنون در جهان رخ می‌دهد خارج از تصور نظریه پردازانی است که فکر می‌کردند حوادث جهان را می‌توان به فاصله یک روز تا روز دیگر برآورد کرد، و اکنون برای صاحبان خرد، وقت اعتراف به این نکته است که آینده بشریت رانه تنها اعمال بشری بلکه دست دیگری نیز رقم می‌زند. همین نکته در معنی و مفهوم سازمانی خود می‌تواند مایه امید و تلاش مدیرانی باشد که تنها به انجام دادن تکلیف خود به عنوان خدمتگزاران جوامع انسانی می‌اندیشند و از ظهور موانع و مشکلات، هراسی به خود راه نمی‌دهند. چرا که برای اعتقادند که رود خروشان «تلاش برای انجام دادن تکلیف بدون چشم دوختن به نتیجه» هیچگاه به مرداب یاس نمی‌نشیند و آشکار است که تلاش در معنای درست و صحیح خود - برآورنده نتایج سودمند و مفیدی نیز خواهد بود.

* * *

العالم بزمانه لاتهجم علیه اللوابس

آن کس که به مقتضیات زمان آگاه شود مورد هجوم اشتباهات نخواهد بود.

(اصول کافی - جلد اول)

در خبر با لامعصوم بر این نکته تاکید دارند که «زمان» عامل مهمی در تصمیم‌گیری است و هر تصمیمی که در آن شرایط زمانی راه نیافته باشد ضرورتاً نمی‌تواند «تصمیمی کامل» باشد.

تاخیر شماره پیشین و بازتاب پی گیرانه آن از سوی خوانندگان مجله ما را به «حالی دوگانه» کشانید. از سویی غمگین و ناراحت، که چرا عزیزان خواننده را به انتظاری طولانی کشانیدیم (طولانی شدن زمان عرضه مجله دو دلیل داشت یکی کوتاهی ما که از بابست آن پوزش می‌طلبیم و دیگر عدم امکانات چاپ و ۰۰۰) و از سویی شاد و خوشحال شدیم که تلاشهای گذشته ما بی‌ارج و قدر نبوده است و پی‌گیری منتظران پاسخ صریحی به زحمات ما بود.

دکتر علی رضائیان